

УДК:

Григоровська Любов Володимирівна
Інститут соціальної та політичної
психології Національної академії
педагогічних наук України, м. Київ

Ситуаційний підхід у соціальній роботі

Ситуаційний підхід, попри достатню кількість ще не розв'язаних тут теоретичних проблем, утвердився в соціальній психології як продуктивний напрям в дослідженні та інтерпретації людської поведінки. Його розробниками [1] теоретично постулюється і експериментально обґрунтовується вплив ситуаційних чинників на поведінку особистості, який часто або не усвідомлюється, або недооцінюється. Ситуаційні чинники, соціальна ситуація в цілому можуть сприяти або, навпаки, перешкоджати розвитку як суспільства, так і індивіда, містити в собі ресурси для цього розвитку і становити ризики для нього. Особливо очевидно є необхідність їх врахування в періоди відчутних зсувів у суспільному житті, соціальному устрої, послаблення, а то й зникнення сталих орієнтирів, норм життя, тобто в періоди змін соціальної ситуації, проявлених насамперед через перетворення в її об'єктивній складовій.

Термін "соціальна робота" вже сам по собі вказує на залучення соціального контексту як необхідної складової розгортання відповідної практики, передусім через визначення пріоритетної цільової аудиторії як такої, що має "понижений" соціальний статус – найбільш незахищені, вразливі верстви населення (діти-сироти, люди з обмеженими можливостями, люди похилого віку тощо), визначення її найважливіших сфер (ми б сказали об'єктів впливу) – сім'я, громада, сімейно-сусідська спільність [].

Проте, на нашу думку, можливості застосування ситуаційного підходу у соціальній роботі є набагато ширшими, а їх використання може збільшити її ефективність як на системно-організаційному рівні, так і на рівні персональної професійної майстерності. Продуктивними в цьому сенсі видаються як теоретичні розробки, так і емпіричні дослідження

соціальної ситуації в Україні, що протягом останніх років здійснюються науковцями Інституту соціальної та політичної психології НАПН України. Виділимо, зокрема запропоновану схему класифікації соціальних ситуацій та виділені на її основі їх види, а також глобальні, макро- та мікрорівневі ситуаційні чинники, що справляють сьогодні в Україні вплив на процес формування та прояву суб'єктного потенціалу особистості [2], зафіксовані в емпіричних дослідженнях (репрезентативні опитування громадської думки) парадокси посттоталітарної суб'єктності, зумовлені суб'єктивними інтерпретаціями соціальної ситуації, які розкривають її "вітчизняну" специфіку [3], обґрунтування та методичне забезпечення дискурсивного підходу до вивчення ситуації через виявлення смислових і ресурсних чинників її розвитку, пов'язаних із ситуаційною Я- та Ми-ідентичністю, що дають розуміння обмежень та перспектив особистості, що потребує допомоги соціальних служб для подолання скрутних життєвих обставин [4]. Залучення зазначених напрацювань, гадаємо, сприятиме руху практики надання соціальної допомоги від рівня компенсації наслідків проблем, до рівня роботи на їх випередження.

Література

1. Психология социальных ситуаций. Хрестоматия. / сост. и ред. Гришиной Н.В. – СПб.: Питер, 2001
2. *Слюсаревський М. М.* Соціальна ситуація та її масштаб у контексті проблеми розвитку особистості // Психолого-педагогічні засади розвитку особистості в освітньому просторі: Матеріали методол. семінару АПН України 19 берез. 2008 р. – К., 2008. – С. 373–382.
3. *Слюсаревський М. М.* Соціальна ситуація в Україні: спроба оцінки з погляду формування та прояву суб'єктного потенціалу особистості // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2007. – Вип. 16 (19). – 0,5.
4. *Найдьонов М. І.* Смислові, змістові та ресурсні складові моніторингу соціальної ситуації особистісного та суспільного розвитку // Наук. студії із соц. та політ. психології: Зб. ст. / АПН України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2008. – Вип. 19 (22). – С. 74–87.